

Vladimir Premec

ARCHIVIUM PHILOSOPHORUM

Često se pitam o časnom pravu pozivanja na osobno iskustvo. Svekolika opreznost vrednovanja odnosa prema DRUGOM davno me je dovela do stava da moje mišljenje nikoga osim mene ne mora ni na šta obavezivati. Budući da sam u «znanstvenom robovanju na Univerzitetu» prekoračio trideset i pet godina, a to objektivno govori i o granici mojeg životnog vijeka preko pedeset i pet godina života, vjerujem da se na taj način stiču i prava govora pod radnim naslovom ovoga prikaza jedne ustanove *extra legem* koju sam osnovao na *Odsjeku za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta* u Sarajevu, podudarno sa svojim dolaskom na tu toliko obrazovno važnu univerzitetsku instituciju za ovu zemlju Bosnu i Hercegovinu čiji sam građanin. Nije to ni slučajni pomen niti neutemeljena uspomena. Prvog sam radnoga dana, 01.10.1967. upoznao bibliotekarku Odsjeka gospođu Ljubicu Đikovsku, rođenu sestru čuvenog profesora Pravnog fakulteta Vlada Jokanovića, a poslije i njihovog mlađeg brata budući da smo stanovali na istom ulazu nebodera Zvijezda u Masarykovo ulici. Budući da sam doputovao u Sarajevo iz Zagreba, Ljubica je imala potrebu da mi pokaže nekoliko kartonskih kutija koje su preostale od profesora Vanje Sutlića koji je pozvan na novoosnovani *Fakultet političkih znanosti* u Zagrebu. Prvom sam prilikom pomenuo Vanji njegove kutije pune ispisanih papira, ali on za njih nije mario; ležerno mi je poklonio elegantni upaljač benzinac koji se nalazio među *prvim arhivalijama* Odsjeka. Ljubica je bila presretna zato što bibliotečki prostor oslobađam nepredviđenog balasta, a ja sam nekoliko svežnjeva dokumenata i dopisa sa Odsjeka Dekanatu pohranio u prve registratore budućeg opsežnog arhiva od nekoliko sada već punih vitrina koje čuvaju svjedočanstva o stvarnom i duhovnom životu *Odsjeka za filozofiju* prvobitno, a od 1967., zahvaljujući prelasku Esada Ćimića i Božidara Jakšića sa *Fakulteta političkih nauka* radi razvijanja socioloških disciplina, baš potonji je kao sekretar *Odsjeka* na dopisima počeo pisati ZA FILOZOFIJU I SOCIOLOGIJU, što je tako

započeto bez posebnih pravnih ukaza postalo službeno i istovremeno potaklo povremene rasprave o studiju sociologije na dva fakulteta Sarajevskog univerziteta. Vrijeme je hitalo u budućnost koja ne postoji, Ljubica Đikovska je otišla u penziju, ali smo prije njezinog odlaska načinili primopredaju biblioteke Odsjeka sa našom bivšom studenticom, tada već profesoricom filozofije i sociologije Mirkom Curać. Tako mi se pružila prilika da svaku knjigu i časopis, ili vidim na kartici zaduženja, ili u fondu bibliotečkom uzmem u ruku. To sam ponovio u trenu primopredaje naše biblioteke između gospođe Curać i profesorice filozofije i sociologije Vesne Čolović koja i danas vodi brigu o segmentu *Odsjeka za filozofiju i sociologiju* među drugim odsječkim bibliotekama koje su smještene u zajedničkom prostoru fakultetskog prizemlja poslije velike adaptacije zgrade po nacrtima arhitekta Juraja Neidharta, čuvenog Naleta sa Arhitektonskog fakulteta koji je svojevremeno zgradu projektirao na prostoru između *Zemaljskog muzeja* i svojih poznijih zdanja-nekadanjih zgrada, Corbusierovski vertikalnog Izvršnog vijeća i skladno u gabarit kvarta uklopljene negdanje Skupštine Bosne i Hercegovine. Čitav taj kompleks između austrougarskog Muzeja i izgorjele zgrade prve Tvornice duhana riješio je profesor Neidhart. Odgovornost prema poslu bibliotekarke Odsjeka za filozofiju i sociologiju ogleda se djelatno i akademski naročito usklađeno i sa zakonskim normama; velim to zato što je gospođa Čolović završila postdiplomske studije bibliotekarstva i nosi akademsko zvanje **MAGISTRE BIBLIOTEKARSTVA**. U tom kontekstu pominjem i svoju ljubav za historiju filozofije koja ima svoju povijest. Slušao sam svojevremeno nekoliko historijskih kolegija kod čuvenog rimskog doktora historijskih znanosti i arhivistike profesora Josipa Buturca. Primjerice: Opću povijest Crkve, Povijest Crkve u Hrvatskoj, Metodologiju historijskih znanosti i Paleografiju. Slušajući, nisam ni pojma mogao imati od kolike će mi koristiti te discipline, podjednako dvosemestralnom kolegiju Metodologija znanstvenog rada koji sam slušao kod profesora Bonaventure Duda, a koji i sam predajem na *postdiplomskim studijama* Odsjeka za filozofiju i sociologiju, od osnivanja do danas. Logično, treba SPONTE SUA-navlastitim nagnućem, dakle, bez imalo žala za vremenom, u ime samodostatnosti IDEJE SAME ugrađene napornim radom u ARCHIVIUM PHILOSOPHORUM-ARHIV FILOZOFA, oslušivati unutarnje impulse i živjeti usklađeno sa njima. Suprotno, vjerujem, bilo bi za mene bolno. Zbog toga je i bilo jednostavno izdržati podsmijeh, govore o uzaludnosti, činjenicu da ovaj neinstitucionalizirani posao nikada nije donosio trodimenzionalnih koristi, a ni na kraj pameti mi nije metaforika idile spomenika trajnijeg od mjedi, ili sfumata VJEČNOSTI. Ipak, geleri granata rasprskih u bašti Filo-

zofskog fakulteta zaobišli su staklena vrata vitrina u kojima se čuvaju registratori sa arhivalijama. Čak i više od te MILOSTI; iznad vitrina stajali su fotoportreti profesora Žuljevića i Prohića, rahmetlija među našim umrlim članovima Odsjeka, ostali su netaknuti, premda je između njih bila rupa u zidu veličine moje šake, a uokolo veće i manje udubine u zidnom malteru kao snopimice usmjerene. Čudilo me i to što poslije silom otvorenih vrata na svim kabinetima Filozofskog fakulteta ničeg papirnatog iz Odsječkog arhiva ne nedostaje; čini se da je i moj prastari Grundigov magnetofon bio sa svojih 12,05 kg pretežak. Uzelo je samo moje italijenske cipele i načetu flašu Johny Walker-a. Prozorska stakla su uništena, *ali je čudo od ljubavi* za zgradu Filozofskog fakulteta svojim nesebičnim energijama sa onima koje je okupio i ženama koje su dolazile pod cijenu života na posao, prostor Arhiva odsjeka i čitavu zgradu zaštitio humanitarnim folijama legenda-HASAN OSMANAGIĆ. Prostor o kojem govorim, tako tri puta, jer bi za jačih eksplozija folije sa prozora padale kao nezbrinute zavjese na burnom vjetru. Hasan Osmanagić ljubi zgradu i ustanovu fakulteta kao rođenu kuću. Nije ni čudo. Sada umirovljen starina, gradio je tu zgradu Filozofskog fakulteta od temelja; sjajni električar; zapazio ga je profesor Salko Nazečić i zaposlio u zvanju DOMARA. Taj posao bio je za gospodina Osmanagića više od poslova domara; obavljao ga je DOMAĆINSKI; umirovljen a aktivan kao DOMAĆIN, danju i noću tokom rata, i donedavno.

Razuđenu djelatnost jednoga Odsjeka ipak čini nekoliko bitnih segmenata. Ključni aspekti su njegovi studenti i nastavnici. Prvi stupanj arhivirane građe većina je dokumenata-svjedočanstava o odlukama sa područja komunikacije Odsjek-Dekanat-Naučno nastavno vijeće-Savjet-Upravni odbor. Arhiv, nažalost, ne posjeduje originale, no kopije. Idealitet originala u amaterskom vidokrugu i nije moguć, ali podaci ostaju u značenju putokaza do matičnih svežnjeva *Arhiva Filozovskog fakulteta*. Zbog toga se odsječki arhiv oslanja na puninu i pravnu validnost arhiva Filozofskog fakulteta, a u nekim segmentima putanja se krunski završava u Arhivama Rektorata i njegovih institucija. Vrijednost Arhiva Odsjeka u tom smislu i nema vjerodostojnost arhivskih originala i važnost legalne institucije, ali predstavlja nesumnjivo rudnik trodimenzionalne građe za upotrebu istraživačima. Ukoliko je Odsjek opći pojam, njegovog sadržaja ne bi ni bilo da na njemu nema studenata i nastavnika. Arhiv Odsjeka čuva diplomatske radove bivših studenata do kojih sam mogao doći. Vrsta ove brige broji danas gotovo 30 registratora diplomskih radnji. Iz tematike i mentorstva, iz hronologije i literature ogleđaju se kriteriji i znakovi vremena, dubina studija i širina istraživanja, komunikacija sa izvornim djelima ob-

javljivanim posvuda, svijetom srodnih interesa. Čudesna praksa dostupnosti informacija i praktičko posjedovanje golemih biblioteka u studentskom i prostoru istraživačkog rada, danas zasjenjuje mukotrpnost nekada sporog komuniciranja i dugog čekanja nove riznice istraživanja objavljenog u obliku knjige, primjerice u Madridu prije 30 godina. Zahvaljujući modernim komunikacijama, nečije jučer, moje je danas ili sutra. Kolegijalna predavanja po pozivu iz bilo kojeg dijela svijeta u filozofijskom seminaru više nije potrebno prevoditi. Negdašnji dvostruki put zgusnut je vremenski na najkraću prostornost.

Papiri koji svjedoče o životu Odsjeka sažeti su u nekih 16 registratora, ali su diplomski radovi negdašnjih studenata svojom brojnošću ARGUMENTUM MAGNUM-VELIKI DOKAZ prilaganja brojnih ljudi piramidi bosanske duhovnosti koja neprestano živi u slici širenja u obje koordinate. Za razliku od arhivalija Odsjeka u administrativnom fakultetskom smislu, diplomske radnje su originali sa svim atributima takovrsnih stručnih vrijednosti. Arhiva studentske službe Filozofskog fakulteta brižno čuva svoje fondove u dosjeima svakog upisanog studenta, do onog stupnja koji je kandidat dosegao. Osim fotografija i elementarnih dokumenata pri upisu, kartoni sa podacima o položenim ispitima, ili službenim kopijama diploma, predstavljaju pravu riznicu na temelju čijih podataka su otisnute kopije izgubljenih i uništenih dokumenata, naročito poslije rata. Arhiv Odsjeka u tom pogledu uvijek se može osloniti na podatke arhiva Studentske službe, a on je tokom rata ostao nedirnut-sačuvan u cijelosti.

Archivium philosophorum čuva većinu magisterija koji su branjeni na našem Odsjeku, ali se uvijek može osloniti u tom pogledu, na Arhiv Službe postdiplomskih studija Filozofskog fakulteta, ili na putanje na koje njegovi fondovi upućuju do centralnih fondova disertacija u Biblioteci fakulteta. Sabrao sam i većinu doktorskih disertacija koje su vođene i obranjene sa našeg Odsjeka na Filozofskom fakultetu, a naše nedostatke pokriva administrativno i sadržajno Služba Dekanata sa svojim arhivalijama. Biblioteka fakulteta svojim fondom branjenih doktorata prava je riznica kojoj samo treba još dodati propisanu dokumentaciju za promociju doktoranata u Rektoratu čija je Arhiva u tom smislu važan izvor, u najmanju ruku rezimea neke doktorske teze. Počasno slovo mentora za čin promocije nemam u našem Odsječkom arhivu, čak ni u registratorima nastavnika-mentora, pa to smatram nedostatkom i unutar svoje brige o fondovima koje sada prikazujem. Logično da su originali doktorskih disertacija naročita vrednota i argumentum povijesti duhovne našeg Odsjeka, smješteni na bibliotečkoj polici posebno nezaštićeni-otvoreni i dostupni oku i ruci, poseban poticaj za režim čuvanja građe ovih tipova...

Za mene osobno od posebne su važnosti svežnjevi personalne dokumentacije svakoga kolege i kolegice djelatnika u nastavničkom odnosu na Odsjeku za filozofiju i sociologiju. Odustajem od poimeničnog navođenja svih onih čije registratore sam ustrojio i punio svim materijalima do kojih sam osobnom brigom dolazio. Ti personalni registratori čuvaju elementarne biografske podatke, referate o akademskim i znanstvenim napredovanjima, objavljene studije i knjige, recenzije o djelima iz časopisa i novina, intervju, da ne nabrajam posebnosti, kao novinske članke u kojima se u ovom burnom vremenu stranačkih borbi netko samo pominje, ili je toliko prisutan svojim napisima u dnevnoj štampi, kao akademik Muhamed Filipović, etc. Za mene je osobno prava dragocjenost rukom pisana autobiografija prof. Ivana Fochta koji me doveo u Sarajevo, kao i tjeskobna činjenica da se originalni dossier profesora Kasima Prohića nalazi u privatnoj zbirci profesora Sadudina Musabegovića koji ga je dobio od fakulteta neposredno poslije Kasimove smrti 1984., ali ga nikada nije vratio vlasniku. To sam saznao neposredno od Sade, no moja molba za povratak već dugih godina nije uvažena. Vjerujem da poznavajući ovoga mjestu u mom zapisu osjećaju razliku između privatnog i institucionalnog-Odsječnog fonda. U tom kontekstu valja spomenuti i prve magisterije koji su nastajali na temelju građe koju čuva naš ARHIV FILOZOFA-ARCHIVIUM-PHILOSOPHORUM. Magisterij posvećen profesoru Prohiću, doduše nije koristio naše arhivalije, ali je zato onaj o profesoru Žuljeviću nastao u cijelosti na temelju 6 registratora koje smo prof. Emir Žuljević – rahmetlijin sin i ja o profesoru Šefkiji sabrali. Najavljen je i magisterij o pokojnom profesoru Ivanu Fochtu i obećao sam dati sve na uvid čime raspoložem, ili za šta znam a u arhivu nema. Vjerujem da će ideja pijeteta prema starijima vladati u osjećanju baštine mlađih kolega i nastavljača života Odsjeka, redosljedom neumitnosti ljudskih odlazaka.

U ovim registratorima naročitim blagom smatram objavljene studije i knjige, ali posebno i prijevode sa stranih jezika. To su pravi izvori za poznavanje mišljenja koje ostaje neizdvojivo iz biografija pojedinaca, ako ni po čemu drugom ono po uzoru na SOKRATESA koji osobno nije pisao, ali je ipak smatran najmudrijim Helenom i ostao zapamćen po svjedočenju svojih učenika.

Kratki ovaj ZAPIS o *Arhivu Odsjeka za filozofiju i sociologiju* prvo je opsežnije OBZANANJIVANJE ove činjenice od strane moje, njegovog osnivača. SCRIPTA MANENT-PISMENA OSTAJU veli drevna poslovica, a ja joj dodajem segment ARCHIVIUM SERVAT-ARHIV ČUVA.